

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

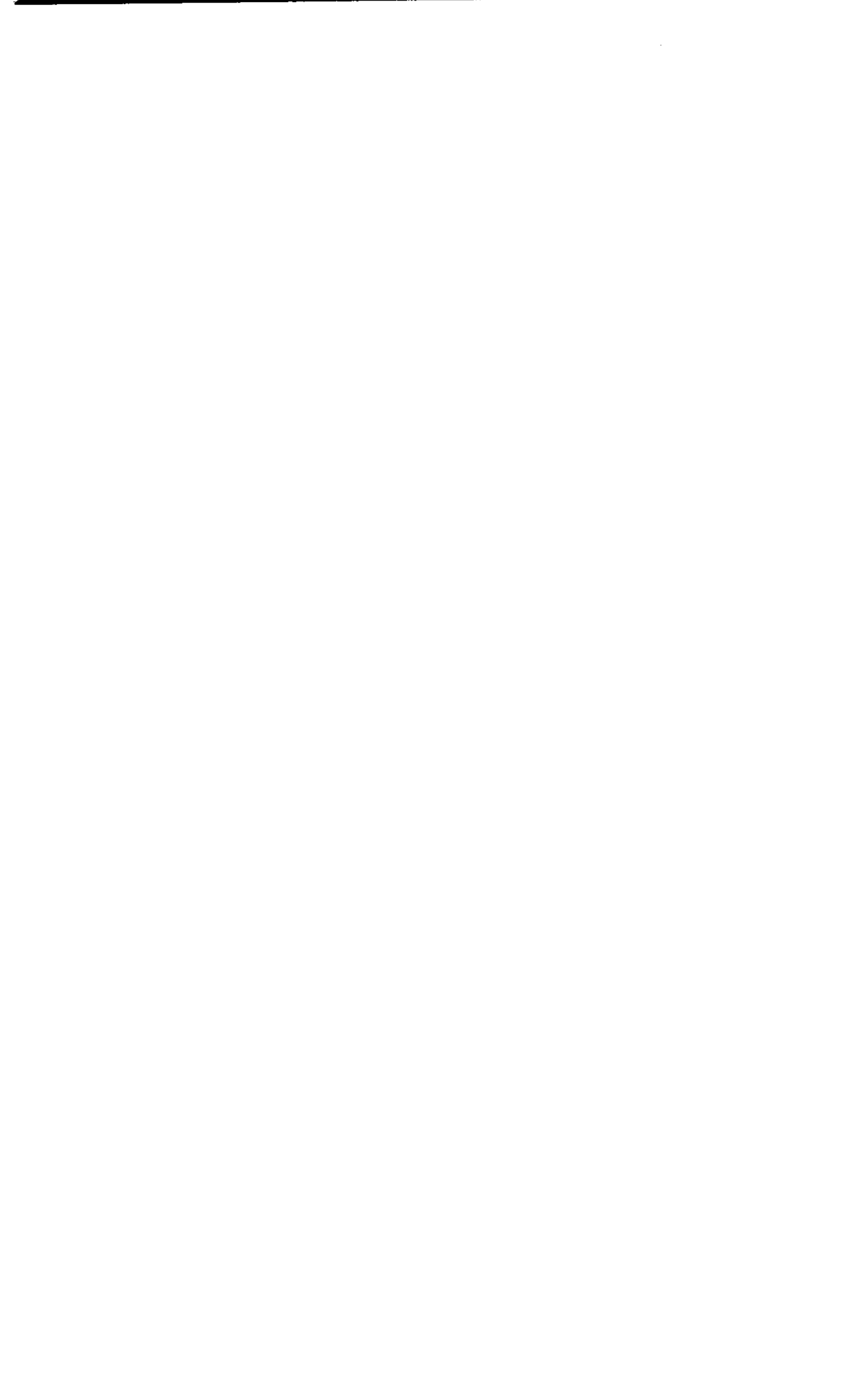
مشخصات کلی، برنامه و سر فصل دروس

دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی

گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی

مصوب هفتصد و نوزدهمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

برنامه آموزشی دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی

کمیته تخصصی: علوم عقلی

گروه: علوم حوزه ای - دانشگاهی

گرایش:

رشته: تصوف و عرفان

کدرشته:

دوره: دکتری

شورای برنامه ریزی آموزش عالی در هفتصد و نوزدهمین جلسه مورخ ۸۸/۲/۲۶ بر اساس طرح دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی که توسط گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی تهیه شده و به تایید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می دارد:

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری تصوف و عرفان از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تاسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۸۸/۲/۲۶ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است.

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.

رای صادره هفتصد و نوزدهمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۶ در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی

۱) برنامه آموزشی دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی که از طرف گروه
پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.
۲) این برنامه از تاریخ تصویب به مدت پنج سال قابل اجرا است و پس
از آن نیازمند بازنگری است.

رای صادره هفتصد و نوزدهمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ
۸۸/۲/۲۶ در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری تصوف و عرفان اسلامی صحیح است و
به مورد اجرا گذاشته شود.

محمد مهدی زاهدی
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رجبعلی بررورنی
دبیر شورای گسترش و برنامهریزی آموزش عالی

فصل اول: مقدمه، اهمیت، تعاریف و اهداف

مقدمه: اهمیت موضوع

یکی از علومی که در دامن فرهنگ اسلامی زاده شد و رشد و تکامل یافت، «علم عرفان» است. عرفان ناب چه در بخش نظر و چه در حوزه عمل، همواره به کتاب و سنت و سیره نبوی و اولیای الهی استناد می‌کند و مایه‌های اولیه اندیشه و عمل خود را اسلامی می‌داند و بر بنای آن، اصول و قواعدی را پی‌ریزی می‌کند. لزوم تحقیق در مورد عرفان از اینجا آغاز می‌شود که گذشته از خود عارفان، در میان مسلمانان و غیرمسلمانان درباره ریشه‌ها و خاستگاه عرفان اسلامی، نظریه‌های مختلفی ارائه شده که باید شناخته شود و به پرسش‌های گوناگونی که در این زمینه مطرح است پاسخ داده شود علاوه بر این، چون ادبیات فارسی و تاریخ اسلامی از دیرباز همواره با جریان عرفان ارتباط نزدیک داشته است، بسیاری از لطایف ادب و حکمت و حتی برخی دقایق و واقعیات تاریخ ما به درستی و چنان که باید از میان متون و گزیده منابع عرفانی قابل شناسایی است.

در واقع؛ نه فقط تاریخ حکمت اسلامی از عهد فارابی و ابن‌سینا تا دوران‌های بعد و بسیاری از جریان‌های فکری و فلسفی وابسته به فرهنگ ما به نحوی با عرفان پیوند دارند، بلکه پاره‌ای از نهضت‌های اجتماعی هم در قرون گذشته اسلامی از تأثیر عوامل وابسته به عرفان برکنار نبوده‌اند و این جمله، ضرورت ادامه این جستجوها را در محدوده تحقیق و شناخت بی‌طرفانه علمی، الزامی و توجیه می‌کند.

به علاوه در دوره‌ای که «تهاجم فرهنگی» و تأثیر فرهنگ غربی، انسان عصر ما را دائم به سمت گرایش‌های اهریمنی و ضد انسانی وسوسه می‌کند و ذهن وی را از توجه به آنچه در ماورا است غافل و منحصر می‌سازد، طرح مباحث عرفانی می‌تواند مایه خرسندی و دلنوازی باشد و انسان ره گم کرده دنیای ما را از خذلان و وانهادگی یأس‌آمیز برهاند و به افق‌های روشن و وسیع انسانیت سوق دهد.

این نکته قابل تأکید است که جامعه اسلامی امروزه از یک سو با عرفان‌های وارداتی شرقی (اکنکار، اشو، تی‌ام) و غربی (شاهدان یهوه، کلیسای اتحاد و عرفان سرخ‌پوستی) مواجه است که توجه جوانان ما را به خود جلب کرده است. و از سوی دیگر وضعیت عرفان و داعیه داران عرفان و معنویت اسلامی در داخل کشور نیز چندان خرسند کننده نیست و جوانان دچار نوعی سردرگمی و حیرت‌اند، با آنکه یکی از مهمترین ابعاد انقلاب عظیم ملت ایران به رهبر حضرت امام خمینی (ره) احیای جنبه عرفانی و معنوی اسلام و شیعه بوده است، اما دانسته یا نادانسته این امر مغفول واقع شده و گو این که عزت و اعتبار معنوی و روحی تشیع به نفع یک جریان خاص مصادره شده است.

ظهور انقلاب عظیم اسلامی و احیای معنویت دینی همراه با خصیصه بزرگ و برجسته عرفانی امام راحل (ره)، ضرورت شناختن عرفان ناب اسلامی و مطالعه جامع در مجموعه آثار عرفانی و شناخت احوال عارفان بزرگ و به نام را مسلم می‌سازد.

باری دانشگاه ادیان و مذاهب در پی استقبال طلاب و دانشجویان از دوره‌های کارشناسی ارشد این رشته و پذیرش سه دوره دانشجویی از میان فضلا و طلاب اقدام به برنامه‌ریزی جهت دوره دکتری این رشته کرده است و برای این کار اهداف و مشخصات کلی برنامه‌ها، سرفصل‌ها و گزیده منابع دوره دکتری این رشته با عنوان عرفان اسلامی و تصوف را تهیه و جهت تصویب تقدیم می‌نماید.

تعریف و اهداف:

دوره دکتری عرفان اسلامی و تصوف رشته‌ای در حوزه علوم انسانی است که بر اساس ضوابط دانشگاهی پذیرفته شده در سطح بین‌المللی به منظور نیل به اهداف زیر برنامه‌ریزی شده است:

۱. تربیت و تأمین نیروی انسانی لازم و متخصص برای تدریس در دانشگاه‌های کشور
۲. تربیت و تأمین پژوهشگر و محقق در زمینه مطالعات مسائل و موضوعات مختلف عرفان و تصوف اسلامی
۳. تربیت نیروی متخصص جهت شناساندن ابعاد معنوی اسلام به جهان
۴. دفاع از هویت معنوی و روحی اسلام و تشیع در مقابل عرفان‌های وّارادتی
۵. جذب داوطلبان مطالعات تخصصی عرفانی - اسلامی از کشورهای اسلامی
۶. فراهم ساختن امکانات علمی و تحقیقاتی برای طرح و اجرای پروژه‌های پژوهشی در زمینه و تصحیح کتب و مقالات و تراث معنوی اسلام و برگزاری سمینارها و کنفرانس‌های علمی و پژوهشی

طول دوره و شکل نظام

مطابق آئین‌نامه‌های دوره دکتری مصوب مراجع ذی‌صلاح - شورای گسترش آموزش کشور؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شورای عالی انقلاب فرهنگی

واحدهای درسی

۱۸ واحد دروس اصلی و ۱۶ واحد دروس جبرانی است. به طور طبیعی بر اساس تعداد واحدهای جبرانی ارائه شده، به صلاح‌دید کمیته علمی گروه به، طول دوره افزوده خواهد شد.

ضمناً پایان‌نامه ۱۸ واحد خواهد بود.

جدول عناوین دروس
جبرانی و اصلی دورهٔ دکترا

رشته عرفان اسلامی و تصوف

عناوین واحدهای پیش نیاز

دوره دکتری عرفان اسلامی و تصوف دانشگاه ادیان و مذاهب

صفحه	ساعت			تعداد واحد	نام درس
	عملی	نظری	جمع		
۱۰	--	۳۲	۳۲	۲	بررسی و معرفی متون عرفانی (عربی)
۱۱	--	۳۲	۳۲	۲	تاریخ تصوف (با رویکرد مکتب‌شناسی)
۱۳	--	۳۲	۳۲	۲	تاریخ تصوف (با رویکرد معرفی سلاسل و طریقت‌ها)
۱۵	--	۳۲	۳۲	۲	عرفان عملی و روشهای وسیر و سلوک
۱۶	--	۳۲	۳۲	۲	هنر، تاریخ و ادبیات عرفانی (بررسی متون عرفان به زبان‌های خارجی)
۱۷	--	۶۴	۶۴	۴	زبان تخصصی
۱۸	--	۳۲	۳۲	۲	تصوف و عرفان از منظر مستشرقان
	--				جمع

عناوین واحدهای اصلی

دوره دکتری عرفان اسلامی و تصوف دانشگاه ادیان و مذاهب

نام درس	تعداد واحد	ساعت			
		جمع	نظری	عملی	صفحه
وجود شناسی عرفانی	۲	۳۲	۳۲	--	۲۰
جهان شناسی عرفانی	۲	۳۲	۳۲	--	۲۲
انسان شناسی عرفانی	۲	۳۲	۳۲	--	۲۳
تأویل و تفسیر عرفانی	۲	۳۲	۳۲	--	۲۴
فلسفه عرفان و رابطه آن با اخلاق	۲	۳۲	۳۲	--	۲۵
تاریخ تصوف و عرفان اسلامی در جهان	۲	۳۲	۳۲	--	۲۶
چهار واحد اجرا شود					
جریان شناسی معنویت گرایی در دنیای مدرن	۲	۳۲	۳۲	--	۲۷
تشیع و تصوف	۲	۳۲	۳۲	--	۲۸
عرفان تطبیقی	۲	۳۲	۳۲	--	۲۹
جمع	۱۸			--	
پایان نامه	۱۸			--	

سرفصل

دروس جبرانی

دوره دکتری رشته عرفان اسلامی و تصوف

بررسی و معرفی متون عرفانی به زبان عربی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: دارد

هدف: بررسی، مقایسه و تحلیل متون عرفانی به زبان عربی

سرفصل‌های دروس:

۱. مباحث وجود از مقدمه قیصری بر فصوص
۲. شریعت و طریقت و حقیقت از جامع‌الاسرار سید حیدر آملی
۳. معرفت‌الاسرار و حقائق من منازل مختلفه، از فتوحات مکیه
۴. برگزیده‌ای از قصیده تائیه ابن فارض

گزیده منابع:

۱. فصوص الحکم، محی‌الدین ابن عربی و شروح آن
۲. منازل السائرين، خواجه عبدالله انصاری و شروح منازل
۳. الانسان الكامل، جیلی
۴. جامع‌الاسرار و رساله الوجود، سید حیدر آملی
۵. الفتوحات المکیه، محی‌الدین ابن عربی
۶. دیوان ابن فارض
۷. اللمع، ابونصر سراج
۸. فصل هشتم، نهم و دهم اشارات، ابن سینا

تاریخ تصوف و عرفان اسلامی ۱

(بارویکرد مکتب شناسی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: بررسی مکتبهای عرفانی اسلامی، شاخه‌ها، ویژگیها، جغرافیای تاریخی و نمایندگان هر یک

سرفصل‌های درس:

۱. تصوف چیست؟ تاریخ پیدایش تصوف

۲. علل و ریشه‌های تصوف

۲.۱. ریشه اسلامی (قرآن و حدیث)

۲.۲. ریشه‌های غیر اسلامی

۲.۲.۱. مسیحیت

۲.۲.۲. آیین نو افلاطونی

۲.۲.۳. ادیان شرق (اعم از ایرانی و غیر ایرانی)

۳. عوامل اجتماعی و سیاسی و محیطی پیدایش تصوف

۴. مکاتب تصوف

۴.۱. مکتب زهد (غزالی - قشیری - جنید - ...)

۴.۱.۱. زهد از نظر اسلام / ریا / افراط در زهد

۴.۱.۲. کرامات و خرق عادات

۴.۲. مکتب عشق (مولانا - غزالی - حافظ - ...)

۴.۲.۱. زیبایی پرستی - شکر - عشق و تکلیف دینی - سماع

۴.۳. مکتب وحدت وجودی (ابن عربی و ...)

۴.۴. مقایسه مکاتب

تذکر: منتسب کردن هر یک از شخصیت‌ها به یک مکتب نباید موجب حصر آن شخصیت در آن مکتب شود. در واقع، بسیاری از این شخصیت‌ها جامع بین مکاتب مختلف بوده‌اند.

گزیده منابع

۱. ارزش میراث صوفیه، عبدالحسین زرین کوب
۲. نقد صوفی، محمد کاظم یوسف پور
۳. التصوف بین الافراط و التفریط، عمر عبد الله الکامل
۴. جستجو در تصوف ایران، عبدالحسین زرین کوب
۵. ابعاد عرفانی اسلام، آنه ماری شیمل، ترجمه عبدالرحیم گواهی
۶. تصوف و تشیع، هاشم معروف حسنی ترجمه محمد صادق عارف
۷. عوارف المعارف، شهاب الدین سهروردی
۸. فیه ما فیه و مثنوی، دیوان شمس مولانا
۹. سوانح العشاق، احمد غزال
۱۰. احیاء علوم الدین، محمد غزالی
۱۱. اشعه اللمعات، عراقی
۱۲. شطحیات، روز بهان بقلی

تاریخ تصوف (۲)

(با رویکرد معرفی سلاسل و طریقت های صوفیه)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: دارد

هدف: آشنایی با سلسله‌های مهم صوفیان و اندیشه‌ها و روش‌های سلوکی هر یک

سرفصل‌های درس:

۵. علل و زمینه و آغاز سلسله‌گرایی در تصوف
۶. خرقة، خانقاه مرید و مرادی در تصوف
۷. تفاوت و اختلاف در شیوه‌های سلوک
۸. تفاوت و اختلاف در سلسله‌ها و طریقت‌های صوفیانه
۹. معرفی مهمترین سلسله‌های صوفیه
  - ۹.۱. شاذلیه
  - ۹.۲. قادریه
  - ۹.۳. سهروردیه
  - ۹.۴. رفاعیه
  - ۹.۵. خلوتیه
  - ۹.۶. بکتاشیه
  - ۹.۷. بدویه
  - ۹.۸. چشتیه
  - ۹.۹. مولویه
  - ۹.۱۰. نقشبندیه
  - ۹.۱۱. ملامتیه

گزیده منابع

۱. رساله قشیریه، ابوالقاسم قشیری
۲. اللمع، سراج طوسی
۳. کشف المحجوب، هجویری
۴. عوارف المعارف، سهروردی
۵. طرایق الحقایق، معصوم علی شاه
۶. طبقات الصوفیه، خواجه عبدالله انصاری
۷. طبقات الصوفیه، مناوی

عرفان عملی و روش‌های سیر و سلوک

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: تحقیق در باب معانی و آداب سلوک

سرفصل‌های دروس:

۱. تعریف مفاهیم و طریقه‌های سیر و سلوک
۲. احوال، منازل و مقامات
۳. اذواق، مواجید و فتوح
۴. اسفار اربعه
۵. بدایات، ابواب، معاملات، احوال
۶. اخلاق، حقائق و نهایات

گزیده منابع:

۱. فتوحات مکیه، محی‌الدین ابن عربی
۲. منازل السائرين، خواجه عبدالله انصاری و شروح آن
۳. مصباح الهدایه و مفتاح الکفایه، عزالدین محمود کاشانی
۴. احیاء علوم‌الدین؛ ابو حامد محمد غزالی
۵. المحجّة البيضاء فی احیاء الاحیاء، فیض کاشانی
۶. مرصاد العباد، نجم‌الدین رازی
۷. نمط نهم و دهم اشارات و تنبیّهات، ابن سینا
۸. اوصاف الاشراف، خواجه نصرالدین طوسی
۹. رساله سیر و سلوک، علامه بحر العلوم
۱۰. رساله لقاءالله، حاج میرزا جواد ملکی

هنر، تاریخ و ادبیات عرفانی (بررسی متون فارسی)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: دارد

هدف: شرح و تفسیر متونی عرفانی و شناخت جلوه‌های عرفان در ادب فارسی

سرفصل‌های دروس:

۱. بحث زهد در حدیقه
۲. برگزیده‌ای از منطق‌الطیر، اسرار نامه، الهی‌نامه و مصیبت‌نامه عطار
۳. خلاصه مثنوی معنوی اثر استاد فروزانفر
۴. آفرینش آدم از مرصاد العباد
۵. بخش‌هایی از تذکرة الاولیاء
۶. مستحسانات مصباح‌الهدایه کاشانی
۷. برگزیده‌ای از نفحات الانس جامی
۸. منتخب غزلیات حافظ

گزیده منابع:

۱. حدیقه‌الحقیقه، سنایی
۲. منطق‌الطیر، عطار
۳. مثنوی، مولوی
۴. مرصاد‌العباد، نجم‌الدین رازی
۵. تذکره‌الاولیاء، عطار
۶. مصباح‌الهدایه، کاشانی
۷. دیوان حافظ
۸. نفحات الانس، جامی
۹. گلشن راز، شبستری
۱۰. زبان حال در عرفان و ادبیات پارسی، دکتر نصرالله پور جوادی

زبان تخصصی

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: آشنایی تخصصی با متون پیشرفته عرفانی

سرفصل‌های دروس:

۱. مدخل‌های عرفانی در دایره‌المعارف:

Encyclopaedia of religion and ethics hastings.

The encyclopaedia of religion: mircea eliade.

Routledge encyclopedia of philosophy, Living religions Edited by john r. rinnells

تصوف و عرفان از منظر مستشرقان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: دارد

هدف: آشنایی با آثار و جریانهای فکری مستشرقان در حوزه تصوف و عرفان اسلامی

سرفصل‌های دروس:

۱. میزان نقش مستشرقان

۱.۱. مستشرقان و بازخوانی متون تصوف و عرفان

۱.۲. مستشرقان و فهم متون تصوف و عرفان

۱.۳. تأثیر شرق شناسان در نظام سازی معارف تصوف و عرفان اسلامی

۲. دسته بندی، سنخ شناسی آثار مستشرقان در حوزه تصوف و عرفان

۳. شناسایی پیشینه‌های عرفان شرقی و غربی در اندیشه‌های مستشرقان برای فهم اندیشه‌های عرفان اسلامی

۴. طبقه بندی دیدگاه‌های شرق شناسان معروف در حوزه عرفان: ایزوتسو، کربن، چیتیک، نیکلسون، آن ماری شیمل، ماسیتون، هلموت ریتز،

کارل ارنست، مارتین لینگز، استیس، مارگارت اسمیت، فورمن

گزیده منابع:

- 1 Mystics of Islam: Reynold A. Nicholson
- 2 The self-Disclosure of God: William A. Chittick
- 3 Loverneys East: Harry Old Meadow
- 4 Sufism and Taoism: izutsu
- 5 The Sufi Path of love: William A. Chittick
- 6 Islamic Spirituality: Edited by Seyyed Hossein nasr
- 7 Mysticism, mind, consciousness: Forman. Robertke

سرفصل

دروس اصلی

دوره دکتری رشته عرفان اسلامی و تصوف

وجود شناسی عرفانی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تحلیلی و نظام‌مند آراء وجود شناختی در عرفان اسلامی

سرفصل‌های درس:

۱. مباحث مربوط به حقیقت وجود (مفهوم وجود، وحدت وجود، اصالت وجود، اطلاق وجود)

۲. مباحث مربوط به شئون و مراتب وجود/ تجلی / صدور / فیض

تجلی اول / تعیین اول (احدیت)

تجلی ثانی / تعیین ثانی (واحدیت)

مرتبه الهیه (اسم جامع الله)

۳. اسماء و صفات

اقسام و احکام اسماء: کلی و جزئی: امهات و اسماء و...

اسم اعظم: توقیفیت اسماء، مفاتیح غیب، اسم مستأثر

۴. اعیان ثابتة

گزیده منابع

۱. فصوص الحکم، محیی الدین عربی

۲. تمهید القواعد، صائن الدین علی بن محمد ترکه.

۳. مصباح الانس بین المعقول و المشهود، محمد بن حمزه فناری

۴. مقدمه قیصری بر فصوص الحکم

۵. المشاعر، ملاصدرا.

- ٦ شرح فصوص، جندي
٧. مقدمه فرغانى بر تائيه ابن فارض
- ٨ نص النصوص، جامى
٩. شرح فصوص الحكم، عبد الرزاق كاشانى
١٠. فكوک، قونوى
١١. فتوحات مكيه، ابن عربى
١٢. شرح فصوص الحكم، جامى
١٣. شرح فصوص بابا افضل كاشانى
١٤. تحرير تمهيد القواعد جوادى املى
١٥. الحکمه المتعاليه فى الاسفار الاربعه، ملاصدر ا ج ٢١

جهان شناسی عرفانی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تحلیلی و نظام مند دیدگاهها جهان شناختی در عرفان اسلامی

سرفصلهای دروس:

۱. حضرات خمس، لاهوت، جبروت، ملکوت، ناسوت و حضرت انسان کامل
۲. اعیان ثابته
۳. عالم عقل
۴. عالم مثال
۵. ارتباط عوالم وجود

گزیده منابع

۱. فصوص الحکم، ابن عربی، محی الدین
۲. تمهید القواعد، صائن الدین علی بن محمد الترمذی
۳. شرح فصوص الحکم، جنیدی، مؤید الدین.
۴. مصباح الانس بین المعقول و المشهود، محمد بن حمزه
۵. تعلیقات امام خمینی ره بر شرح فصوص الحکم.
۶. الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعیه العقلیه، ملاصدرا
۷. المشاعر، ملاصدرا
۸. الفتوحات المکیه، محی الدین ابن عربی.

9. The self disclosure of god, William Chittick

10. Sufism and Taoism, Toshihiko Izutsu

انسان شناسی عرفانی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تحلیلی در باب حقیقت و ابعاد وجودی انسان در نظام انسان شناسی عرفان اسلامی و تبیین آراء انسان شناختی عارفان مسلمان

سر فصل‌های دروس

۱. ابعاد وجودی انسان از منظر عارفان مسلمان
۲. انسان کامل
۳. سنخ شناسی انسان از منظر عرفان
۴. نبوت و رسالت
۵. ولایت و خلافت
۶. آغاز و انجام انسان در عرفان
۷. نفس و مراتب آن
۸. انسان و معاد

گزیده منابع:

۱. الانسان الكامل، جیلی
۲. الفتوحات المکیه، محی الدین ابن عربی
۳. رسائل قیصری
۴. فصوص الحکم، محی الدین بن عربی و شروح آن
۵. مصباح الانس بین المعقول و المشهود، محمد بن حمزه فناری.
۶. رساله "الانسان قبل الدنیا، الانسان فی الدنیا، الانسان بعد الدنیا" علامه طباطبائی
۷. مرصاد العباد نجم الدین رازی
۸. مثنوی معنوی، مولوی
۹. تمهیدات، عین القضاة
۱۰. فکوک قونوی

تأویل و تفسیر قرآن و تأویل‌های عرفانی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: بررسی و تحلیل قرآن در تکون مفاهیم و مسائل عرفان و تأثیر عرفان بر تفسیر قرآن

سرفصل‌های دروس:

۱. تاریخچه و سیر تحول تفسیر عرفانی
۲. مبانی تفسیر عرفانی
۳. روش‌شناسی تفسیر عرفانی
  - ۳.۱. تفاسیر مبتنی بر عرفان نظری
  - ۳.۲. تفاسیر اشاری یا رمزی
  - ۳.۳. تفاوت تفاسیر عرفانی با دیگر روش‌های تفسیر
۴. آموزه‌های بنیادین عرفان در قرآن
  - ۴.۱. آموزه‌های عرفان نظری
  - ۴.۲. آموزه‌های عرفان عملی

گزیده منابع:

۱. لطائف الاشارات، قشیری
۲. کشف‌السرار وعده‌الابرار، رشیدالدین فضل‌الله میبدی
۳. تفسیر سلمی، ابو عبدالرحمن سلمی
۴. عرائس‌البیان، روزبهان بقلی شیرازی
۵. اعجازالبیان فی تفسیر القرآن، صدرالدین قرنوی
۶. التاویلات ملاعبدالرزاق کاشانی
۷. بیان‌السعاده فی مقالات العباده، ملا سلطانعلی گنابادی
۸. تفسیر قرآنی و زبان عرفانی، پل نوپا، ترجمه اسماعیل سعادت
۹. پژوهشی در جریان‌شناسی تفسیر عرفانی، دکتر قاسم حسن‌پور
۱۰. فلسفه‌التاویل، نصر حامد ابوزید.
۱۱. هرمتیک تطبیقی (بررسی همانندی فلسفه تأویل در اسلام و غرب، قاسم پورحسن)
۱۲. مستشرقان و قرآن، محمد حسن زمانی
۱۳. فتوحات مکیه، محی‌الدین ابن عربی
۱۴. مثنوی معنوی و شروح آن

فلسفه عرفان و رابطه آن با فلسفه و اخلاق

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: پژوهش در مبادی علم عرفان و بررسی تحلیلی خصایص و منزلت معرفت‌شناختی تجربه عرفانی

سرفصل‌های دروس:

۱. کلیات (چیستی فلسفه عرفان)
۲. تمایز عرفان از رشته‌های دیگر
۳. روش‌شناسی علم عرفان
۴. ماهیت تجربه عرفانی
۵. معرفت‌شناسی تجربه و سیر و سلوک عرفانی
۶. زبان عرفان
۷. عرفان و دین
۸. عرفان و زندگی
۹. عرفان و فلسفه
۱۰. عرفان و اخلاق

گزیده منابع:

۱. عرفان و فلسفه؛ استیس، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی
2. THE VARIETIES OF Religions Experience, Willim James
3. Mysticism and philosophical Analysis, Steven Katz
4. Reasons and Faiths, ninian smart
5. The idea of the HOLY, R.Otto,
6. Mysticism Scared and profane, R Zaehher
7. Mysticism, Evolyn Underhill
8. Epistemology Of Religious Experienco, K.E. Yandell

تاریخ تصوف و عرفان اسلامی در جهان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی تاریخ و سیر تصوف و عرفان اسلامی در جهان، ارزیابی نقش تصوف در گسترش اسلام در جهان

سر فصل‌های دروس

۱. تصوف در آسیای مرکزی و قفقاز
۲. تصوف در شبه قاره هند
۳. تصوف در جنوب شرقی آسیا
۴. تصوف در چین
۵. تصوف در آسیای صغیر و بالکان
۶. تصوف در اندلس
۷. تصوف در مصر
۸. تصوف در آفریقا
۹. تصوف اسلامی در غرب

گزینده گزیده منابع

۱. دانشنامه جهان اسلام.
۲. دایرة المعارف بزرگ اسلامی.
۳. الطرق الصوفیه فی مصر، نشاتها و نظمها، عامر النجار.
۴. تاریخ تصوف در هند، اظهر عباس رضوی.
۵. الطریقه الادریسیه فی السودان، علی صالح کرار.
۶. تاریخ التصوف فی سوریه (النشاه التطور)، عبود عبدالله العسکری.
۷. الحضور الصوفی فی الانولس و المغرب، جمال علال بختی.
8. Encyclopadia iranica
9. Mystical Islamic and introduction of Sufism
10. The oxford encyclopdia of the modern Islamic world . The Encyclopadia of religion, cd. Mircea eliade, Mysticism, history, acd politics at a south asia sufi center carlw. Ernst.

جریان‌شناسی معنویت‌گرایی در دنیای مدرن

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: دارد

هدف: آشنایی با مبانی معنویت‌گرایی و راز‌ورزی در دوران مدرن و شناخت رابطه آن با دین سنتی و عرفان برآمده از درون ادیان.

سرفصل‌های درس:

۱. تمایز دین و معنویت

۲. فرهنگ غرب و دین عصر جدید

۳. ادیان جدید معنویت‌گرا و عرفان مسلک

۴. جریان‌شناسی معنویت‌گرایی در ایران

گزیده منابع:

1. Sutcliffe, Steven J. *Children of New Age , A History of Spiritual Practices.*
2. Hount , Stephen J. *Alternative Religions : A Sociological Intruduction.*
3. Lucas, Phillip C. and Thomas Robbins, (eds) , *New Religious Movements in the 21st Century, legal, Political and Social Challenges in Global Perspective.*
4. Clarke, Peter B., *New Religions in Global Perspective, A study of religious change in the modern world.*
5. Wilson , Bryan and Jamie Crosswell(eds) , *New Religious Movements , Challenge and Response.*
6. Heels, Paul, *The New Age Movement, The Celebration of the Self and Sacralization of Modernity.*
7. Bainbidge, William Sims, *The Sociology of Religious Movements.*
8. Clifton, Chas S. and Graham Harvey, *The Paganism Reader.*
9. Hanegraaff, Wouter J. , *New Age Religion and Western Culture , Esotericism in the Mirror of Secular Thought.*

تشیع و تصوف

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: دارد

هدف: آشنایی با ربط و نسبت تاریخی تصوف با تشیع

سرفصل‌های درس:

۱. دیدگاه ائمه اطهار درباره تصوف و صوفیه قرون نخست
۲. بررسی احادیث وارده علیه صوفیان
۳. رابطه تاریخی و چگونگی ورود تصوف در میان شیعیان
۴. دیدگاه و برخورد عالمان شیعی در قرون نخست با تصوف
۵. ورود اندیشه‌های صوفیانه در میان شیعیان
۶. آشنایی با روش‌ها و اندیشه‌های عارفان شیعی (ابن فهد- ابن طاووس - نیریزی - بید آبادی- شوشتری- ملا محسن فیض- ملا حسین قلی همدانی- سید علی قاضی- آقا محمد رضا قمشه‌ای- علامه طباطبائی)

گزیده منابع

۱. جامع الاسرار و منبع الانوار، سید حیدر آملی و سایر آثار سید حیدر
۲. الفكر الشیعی و النزعات الصوفیه، الصله بین التصوف و التشیع، کامل مصطفی الشیبی.
۳. طرائق الحقایق، معصوم علی شاه
۴. الاثنی عشریه، شیخ حر عاملی
۵. المجلی، ابن ابی جمهور احسائی

عرفان تطبیقی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: بررسی و تحلیل ویژگی‌های مشارب مهم عرفانی در فرهنگ غرب و شرق و شناخت وجوه تشابه و افتراق آنها

سرفصل‌های دروس:

۱. مفهوم، قلمرو و روش عرفان تطبیقی
۲. ابعاد مقایسه و تطبیق در عرفانهای مختلف
۳. مقایسه عرفانهای مختلف در حوزه سیر و سلوک
۴. مقایسه عرفانهای مختلف در حوزه عرفان نظری
۵. مقایسه عرفانهای مختلف در حوزه زبان عرفان
۶. عرفان به عنوان جوهر مشترک ادیان
۷. جریانهای معاصر عرفانی و بررسی وجوه تشابه و افتراق آنها

گزیده منابع:

۱. آیین هندو و عرفان اسلامی، داریوش شایگان
۲. وحدت وجود به روایت ابن عربی و مایستر اکهارت، قاسم کاکایی
۳. اسماء و صفات الاهی، مرضیه شنکائی

4. *Mysticism East and West*, Rudolf Otto
5. *Sufism and Taoism*, Toshikiko Lzutso
6. *Mysticism, Sacred and profane*/ R.C. Zaehner
7. *Validities of religions experiences*/ Willim Janey
8. *Mysticism, Christian and Bukddhidst*, D.T. SUzUki
9. *Comparative Religions a History*: Ericj. Sharpe
10. *Hindu and muslim mysticism*. Roc. Zaehner
11. *Mysticism* , Evelyn Underfill
12. *The essentials of mysticism* , Evelyn Underfill

